

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

MOŽNOSTI KREATIVNÍCH ČINNOSTÍ V RÁMCI PEDAGOGIKY VOLNÉHO
ČASU (SROVNÁNÍ VENKOVA A MĚSTA)

Autor práce: Luboš Mrázek

Studijní obor: Pedagogika volného času

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Irena Kovářová

2011

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum,

Podpis studenta

Poděkování

„Děkuji vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Ireně Kovářové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.“

OBSAH

Úvod.....	2
1 Definice kreativity	4
1.1 Základní charakteristiky kreativity	5
1.1.1 Plynulost a flexibilita	5
1.1.2 Vědomí a imaginace	6
1.1.3 Laterální a lineární kreativita	6
1.2 Kritéria kreativity.....	7
2 Pedagogika volného času.....	8
2.1 Předmět pedagogiky volného času	8
2.2 Funkce pedagogiky volného času	9
2.3 Cíl pedagogiky volného času	9
2.4 Kompetence získávané ve volném čase	10
2.5 Pedagog volného času.....	11
2.5.1 Facilitátor	12
2.5.2 Moderátor.....	12
2.5.3 Animátor	12
2.5.4 Streetworker	13
3 Kreativní činnosti v rámci pedagogiky volného času	13
3.1 Oblasti kreativních činností v rámci pedagogiky volného času	14
3.1.1 Oblast společenskovední.....	15
3.1.2 Oblast pracovní-technická.....	16
3.1.3 Oblast přírodovědná.....	16
3.1.4 Oblast esteticko-výchovná	17
3.1.5 Oblast tělovýchovná, sportovní a turistická.....	18
3.2 Realizace kreativních činností v jednotlivých zařízeních pro volný čas	19
3.2.1 Školní družiny a školní kluby	19
3.2.2 Střediska pro volný čas dětí a mládeže	21
3.2.3 Domovy mládeže	22
3.2.4 Zařízení pro preventivně výchovnou péči, ústavní a ochrannou výchovu	23
3.2.5 Sdružení dětí a mládeže	24
3.2.6 Základní umělecké školy	26
3.2.7 Zařízení místní kultury.....	26
3.2.8 Školy při zdravotnických zařízeních.....	27
3.2.9 Sdružení zdravotně postižených občanů	27
3.2.10 Organizace národnostních menšin	27
3.2.11 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (NZDM)	28
3.2.12 Komerční subjekty zabývající se volným časem	28
3.3 Srovnání města a venkova	29
Závěr	35
Seznam použitých zdrojů.....	36
Monografie.....	36
Internetové zdroje	36
Abstrakt.....	39
Abstract.....	40

Úvod

Kreativita prostupuje celý náš život. Do jisté míry je ovlivňována našimi vlastnostmi a do jisté míry nás ovlivňuje sama. Ve výsledku nám napomáhá vytvořit si celkový pohled na svět. Důležitost kreativity je v dnešním světě stále víc a víc viditelná, jak již například zmiňují ve své publikaci *Kreativita*, změníte způsob své práce Brian Clegg a Paul Birch. A tak není pochyb o tom, že i pedagogika volného času využívá kreativity.

Proto jsem si zvolil téma *Možnosti kreativních činností v rámci pedagogiky volného času (srovnání venkova a města)*, protože jsem chtěl podat souhrn veškerých zařízení, ve kterých se uplatňuje kreativita a může být rozvíjena pod vedením pedagoga volného času. V různých materiálech, které jsem prostudoval a které v závěru uvádím, jsem takový přehled zařízení, možností kreativních činností a působení pedagoga volného času souhrnně nenašel.

Cílem práce je uvést možnosti kreativních činností v rámci pedagogiky volného času, role pedagoga, různá mimoškolní zařízení a zařízení zabývající se smysluplným využitím volného času a srovnání tohoto ve městě a na venkově.

Budu vysvětlovat pojem kreativita a pojem pedagogika volného času.

V práci jsem rozdělil kreativní činnosti na základě definic kreativity a zájmových činností.

V úvodu práce objasňuji termín kreativita a srovnávám zde několik definic tvořivosti.

Nejen definice však přesně vymezuje pojem kreativity, a tak v návaznosti na tuto definici uvedu její základní charakteristiky a kritéria.

Další kapitola se bude zabývat pedagogikou volného času, vysvětlením pojmu a uvedením toho, co je jejím předmětem. Uvedu její funkce a cíle, díky kterým určím její propojení s tvořivostí, protože pedagogika volného času vede své účastníky ke kreativní činnosti.

Mezi cíle pedagogiky volného času patří též pomoc člověku dosáhnout volnočasových kompetencí, do kterých patří i kompetence kreativní.

Své místo zde má i podkapitola o pedagogovi volného času. Je to právě on, kdo se snaží naplňovat předmět pedagogiky volného času, plnit její funkce, dosahovat jejích cílů a napomáhat tak jedincům k získávání kompetencí v ní.

Pedagog volného času přichází při své práci do interakce s účastníky a v této interakci může zaujímat i určité role. Uvedu roli facilitátora, moderátora, animátora a streetworkera.

Po vymezení kreativity a pedagogiky volného času přejdu ke kreativním činnostem v rámci pedagogiky volného času.

Nejdříve uvedu oblasti kreativních činností. V každé oblasti charakterizují okruhy činností, které jsou kreativní nebo kreativitu rozvíjejí.

Po tomto vymezení se budu zabývat jejich realizací v jednotlivých zařízeních pro výchovu mimo vyučování a ve volném čase, tedy v rámci pedagogiky volného času.

V poslední podkapitole srovnám možnosti kreativních činností ve městech a na venkově.

Práce je rozdělena do tří základních kapitol, které se člení na další podkapitoly. Jsou to:

1. Definice kreativity
2. Pedagogika volného času
3. Kreativní činnosti v rámci pedagogiky volného času

Ve třetí kapitole je jedna z podkapitol věnována konkrétnímu výčtu zařízení pro mimoškolní výchovu a výchovu ve volném čase.

Další podkapitola se zabývá srovnáním těchto možností ve městě a na venkově.

Pramenem pro mou práci je literatura uvedená v závěru práce v Seznamu použitých zdrojů.

1 Definice kreativity

Kreativita neboli tvořivost (z latinského *creo* = tvořit)¹ je všeobecný termín. Pod tímto termínem můžeme v současné době skrýt téměř cokoli. Neexistuje jednotná definice kreativity a v publikacích, které se snaží tvořivost nějakým způsobem vymežit, se setkáváme s definicemi trochu odlišnými.

Například v publikaci *Kreativita*, Dacey a Lennon (2000: 11), definují kreativitu jako „*schopnost vytvářet nové vědomosti.*“

Vladimír Smékal (ŽÁK 2004: 28) definuje tvořivost „*podle výsledku, který podmiňuje, kdy se dá říci, že je to taková psychická činnost, v níž se vyskytuje netradiční přístup k předmětu, originalita, vynalézavost, bisociace.*“

Philip Carter a Ken Russel (ŽÁK 2004: 28) definují kreativitu jako „*mentální procesy, které vedou k řešení, nápadům, konceptualizacím, uměleckým formám, teoriím nebo produktům, jež jsou jedinečné nebo nové.*“

Podle Malé československé encyklopedie (ŽÁK 2004: 28) je kreativita „*produktivní styl myšlení, odrážející se v činnosti člověka; specificky lidská aktivita realizovaná v tvůrčím procesu, jehož výsledkem je artefakt (dílo, reálné řešení daného problému) vytvořený kreativním jedincem; jedna ze základních psychologických potencialit člověka, rozvíjená z prvotní formy dispozice do aktivní a vůlí ovládané schopnosti tvůrčí produkce.*“

Americká psycholožka Teresa M. Amabileová (ŽÁK 2004: 28) definuje kreativitu tak, že „*dílo nebo řešení problému se považuje za kreativní do té míry, do jaké je novým, užitečným, správným a přínosným řešením zadaného úkolu, a zároveň do jaké míry je úkol heuristický (objevný, originální, původní, předpokládající nové řešení) než algoritmičtý (známý úkol s rutinním řešením).*“

Dále existuje kreativita umělecká (výroba něčeho originálního), kreativita objevu (koncept nového výrobku) a kreativita humoru (vidění jiným způsobem). A proto, aby byla tvořivost skutečně zlepšovací, novotářská, inovační, se téměř vždy tyto typy kreativity slučují.²

---

¹ SEINEROVÁ, V. *Latina pro střední školy, především gymnázia.*

² CLEGG, B.; BIRCH, P. *Kreativita, změňte způsob své práce.*

V souhrnu tedy můžeme kreativitu definovat jako schopnost, postoj a proces. Nebo také jako styl myšlení, mentální proces a psychickou činnost. Kreativita je tedy o tvorbě nápadů, řešení, myšlenek, děl, představ, ale také o přijetí inovací a novinek, o přizpůsobivosti v pohledu na věc.

1.1 Základní charakteristiky kreativity

Samotnou definici kreativity je třeba ještě rozšířit, a to především o znaky, které ji charakterizují. Tím, co kreativita využívá, a jejími předpoklady.

Základními charakteristikami kreativity jsou:

- Plynulost a flexibilita
- Vědomí a imaginace
- Laterální a lineární kreativita

1.1.1 Plynulost a flexibilita

Lidské myšlení je plynulé, kontinuální, průběžné. Neexistuje v životě jedince okamžik, kdy by jeho mozek přestal pracovat, a to ani během spánku, kdy mozek nevykazuje takovou aktivitu jako ve stavu bdělém.³ Důkazem toho je například sen. V psychologii se zařazuje mezi specifické formy vědomí a označuje se jako stav vědomí, vystupující během určitých fází spánku.⁴

Právě kreativita využívá plynulost a kontinuitu lidského myšlení při sběru podnětů, myšlenek a nápadů za účelným vyhledáváním nových řešení, nových myšlenek a nápadů.⁵

Flexibilita (ohýbatelnost, přizpůsobivost) je schopnost člověka uvažovat v souvislostech, utvářet z myšlenek logicky propojené vazby nebo právě utvářet vazby doposud neexistující, původní a nové.

Propojení flexibility a plynulosti vytváří množství nápadů, nové, originální vazby a dává podnět k dalšímu uvažování.⁶

---

³ ŽÁK, P. *Kreativita a její rozvoj*.

⁴ NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*.

⁵ ŽÁK, P. *Kreativita a její rozvoj*.

⁶ Tamtéž, s. 39

1.1.2 Vědomí a imaginace

Vědomí je pojem, který je zatížen již svým vysvětlením (vymezením). V češtině má dvě významové roviny. Vědomí jako stav mysli a vědomí jako rozpoznávání vlastních pocitů, představ, myšlenek a způsobů jednání.⁷ Toto vědomé utváření systému cílů, hodnot, představ a způsobů jednání je celkový pohled jedince na svět, který do jisté míry vytváří limity kreativity.

Imaginace neboli obrazotvornosti jsou takzvané obrazy, které jsou utvářeny lidskou myslí na základě dříve vnímaného. Existují dvě formy imaginace, a to představy a fantazie.

Představy jsou komplexní obrazy, které nám redukuje neurčitost, umožňují nám plánování a snění a také návrat do minulosti formou vzpomínek. Jednotlivé představy mohou vyvolávat představy další, případně i celý řetězec dalších představ, a tak se účastní na našem myšlení, plánování, ale i jednání.

Fantazie je zvláštní druh představ, které mohou vzniknout na základě pocíťovaného nedostatku v životě. Z toho jsou odvozeny i její funkce. Funkce úniková a funkce tvůrčí. Typické pro fantazijní tvořivost jsou kontaminace, což je spojování neslučitelných znaků (například mořská panna, kentaur apod.).⁸

Souhrnně tedy můžeme říci, že imaginace je jedním z hlavních předpokladů kreativity.

1.1.3 Laterální a lineární kreativita

Jak už zde bylo uvedeno, naše mysl soustavně zpracovává a sbírá informace, podněty, vlivy a vytváří mezi nimi různé asociace. Kreativita je přítomna právě v momentech vytváření nových asociací. A právě kvůli těmto spojením rozdělujeme kreativitu na lineární a laterální.

Lineární kreativita utváří asociace logické na základě podobných rysů s již dříve uloženou informací, srovnává nové zážitky s těmi dříve uchovanými v paměti.

Laterální kreativita utváří asociace nelogické, je intuitivní, protože nedokáže novou informaci přiřadit k již existujícím.⁹

---

⁷ NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*.

⁸ NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*.

⁹ ŽÁK, P. *Kreativita a její rozvoj*.

1.2 Kritéria kreativity

Každý člověk hýří nápady, ale je potřeba rozeznat, co je a co není kreativní. Člověk se rodí s určitým potenciálem tvořivého myšlení. Tento potenciál je dán individuálními dispozicemi jedince, prostředím, výchovou, a tak se může předpokládat, že se dá kreativita v průběhu života dál rozvíjet.¹⁰

Dle psychologie musí kreativní jednání splňovat tato kritéria: originalitu, správnost, aplikovatelnost a hodnotu (přínos).¹¹

Každé umělecké dílo je ve své podstatě originální, jedinečné, nové a to i za reálnosti spojení, úpravy či rozvinutí skutečností již existujících.¹²

Jedinečnost, originalita a novost se u kreativity předpokládají samo sebou. Avšak, co je nové, nemusí být nutně kreativní. Tvůrce vstupuje do tvořivého procesu s jakýmsi vstupním impulsem. Tento impuls nebo také vstupní zadání, může být dán zvenčí (například požadavek nadřízeného), ale také může být stanoven vnitřními potřebami jedince (každý máme své sny, přání).¹³

Nový, originální kreativní počín sytí potřebu, zaplňuje jakousi mezeru, která nás vedla k jeho zadání, a tak zjistíme, že výsledek tvořivého myšlení je užitečný. Naplňuje naše vstupní zadání (vnější a vnitřní) a cíle.¹⁴

Vyplněním pomyslné mezery a naplněním našich vstupních zadání (základních potřeb), nabírá kreativní počín hodnoty (určitého přínosu). Tyto hodnoty můžeme brát jak v nominální kvalitě (například zvýšení příjmů a zisků), tak v kvalitě existenciální (například splnění osobního cíle).¹⁵

V první kapitole jsme si definovali kreativitu neboli tvořivost, její základní kritéria, dle kterých jsme schopni lépe rozeznat, co je a co není kreativní, a také základní charakteristiky kreativity, které nám vysvětlují, co se odehrává v naší mysli při kreativních činnostech, kdy se snažíme o něco nového, originálního a co uspokojí naše vnější či vnitřní potřeby.

---

¹⁰ ŽÁK, P. *Kreativita a její rozvoj*.

¹¹ Tamtéž, s. 35

¹² Tamtéž, s. 35

¹³ Tamtéž, s. 36

¹⁴ Tamtéž, s. 36

¹⁵ Tamtéž, s. 38

2 Pedagogika volného času

Pedagogika volného času je jednou z disciplín pedagogické vědy. Váže se na některé další pedagogické disciplíny, ale také na jiné vědy. Prolíná se se sociální pedagogikou a se sociologií výchovy. Dále využívá poznatků vývojové a sociální psychologie a sociologie. S tím také souvisí to, že operuje i na mimoškolním terénu a v některých případech dochází přímo za dětmi (mládeží) do jejich přirozeného prostředí.¹⁶

Pedagogika volného času se zabývá významnou součástí života dětí, mládeže a dospělých. Jak už z názvu vyplývá, tato významná součást života je právě volný čas, tedy čas, který nám zbývá po splnění povinností. Je to oblast naší svobodné volby zahrnující činnosti, které vykonáváme rádi, dobrovolně a které nám přinášejí radost a uspokojení.¹⁷

Volný čas lze trávit odlišnými způsoby. Avšak náplní volného času některých dětí, mladistvých a dospělých je i kriminální činnost, proto má pedagogika volného času vysoké společenské nároky a důležitost.¹⁸ Je tedy nutné volný čas, především u dětí, citlivě pedagogicky ovlivňovat.¹⁹

2.1 Předmět pedagogiky volného času

Z výše uvedené stručné definice pedagogiky volného času můžeme odvodit, co je předmětem pedagogiky volného času.

Pedagogika volného času se zabývá:

- 1. obsahem, formami a prostředky edukačních aktivit pro kultivaci individuálně a společensky prospěšného trávení volného času u dětí a mládeže*
- 2. činností školských a jiných zařízení, která zabezpečují edukaci ve volném čase*
- 3. teorií a výzkumem toho, jak současná mládež (resp. i jiné skupiny populace) tráví volný čas v podmínkách soudobého stavu společnosti (PRŮCHA 2006: 92)*

Pedagogika volného času se tedy zabývá různými typy činností dětí, mládeže i dospělých ve volném čase. Tyto typy činností nejen popisuje, ale snaží se je ovlivňovat. Vede děti (mládež a dospělí) k tomu, jak volný čas trávit, aby byl pro ně

---

¹⁶ PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky.*

¹⁷ PÁVKOVÁ, J. et al. *Pedagogika volného času.*

¹⁸ PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky.*

¹⁹ PÁVKOVÁ, J. et al. *Pedagogika volného času.*

prospěšný, aby usměrňoval a kultivoval jejich zájmy a přinášel jim pocit uspokojení a seberealizace.²⁰

Toto má také velkou preventivní funkci z toho důvodu, že v současné společnosti se stále ve větším měřítku vyskytuje nežádoucí chování mládeže (agresivita, delikvence aj.). Pedagogika volného času se tak snaží ukázat mladým lidem vhodné formy a náplň volného času.²¹

2.2 Funkce pedagogiky volného času

V předchozí podkapitole jsme si již první funkci pedagogiky volného času uvedli. Je jí funkce preventivní, tedy předcházení nežádoucímu chování jedinců a vedení k vhodným formám a náplním volného času.

Druhou funkcí pedagogiky volného času je funkce výchovně-vzdělávací. Na tuto funkci je kladen zvlášť velký důraz i legislativně. Zejména na rozvíjení schopností dětí a mládeže, na usměrňování a uspokojování jejich zájmů a potřeb, na formování postojů a morálních vlastností.²²

Další funkcí je funkce zdravotní. Tato funkce je plněna institucemi zejména tím, že usměrňují režim dne tak, aby pomáhal vytvořit zdravý životní styl. Základem toho je střídání činností různého charakteru. Zvlášť velký význam má podněcování a poskytování příležitostí při pobytu na čerstvém vzduchu. Některá zařízení mohou vést ke správné životosprávě. Význam má i dodržování osobní hygieny.²³

Velmi důležitou funkcí je i funkce sociální. Zvlášť významná je u těch zařízení, která pracují s mladšími dětmi nebo plní funkce rodinné výchovy (například školní družiny, dětské domovy, domovy mládeže). Sociální funkce je důležitá i z toho důvodu, že její součástí je nácvik komunikativních dovedností, rozvoj sociálních kompetencí a seznamování s pravidly společenského chování.²⁴

2.3 Cíl pedagogiky volného času

Cíl pedagogiky volného času je v zásadě shodný s cílem výchovy vůbec, kterým je relativní samostatnost jedince ve společnosti. Jde vlastně o rozvoj individua a jeho socializaci, tedy zapojení do společnosti.

---

²⁰ PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*.

²¹ Tamtéž, s. 93

²² PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*.

²³ Tamtéž, s. 40

²⁴ Tamtéž, s. 40

Každá výchovná a vzdělávací činnost směřuje k tomu, aby se jedinec zapojil do společnosti a přijal její hodnoty. Dále také směřuje k tomu, aby jedinec všestranně rozvíjel svou osobnost.

Pedagogika volného času (přesněji výchovné působení ve volném čase) vede účastníky:

- ke svobodě, solidaritě a zodpovědnosti
- ke komunikativnímu jednání
- k sociální angažovanosti a účasti na společenském životě
- ke kreativní činnosti

Cílem pedagogiky volného času je tedy relativní samostatnost člověka ve společnosti a pomoc člověku k dosažení volnočasových kompetencí.

Souhrnně (dle Opaschowského) je cílem pedagogiky volného času pomoci člověku k svobodnému nakládání s časem svého života v kontextu jeho smyslu.²⁵

2.4 Kompetence získávané ve volném čase

V předchozí podkapitole jsme si uvedli, že cílem pedagogiky volného času je relativní samostatnost člověka ve společnosti a pomoc člověku k dosažení volnočasových kompetencí. V této podkapitole si uvedeme, které kompetence to jsou.

První kompetencí je kompetence sociální. Tím se myslí schopnost takového kontaktu se společností, při kterém se budují vztahy a odbourávají se sociální bariéry.

Druhou kompetencí je kompetence kulturní, kterou máme na mysli schopnost kriticky se zabývat těmi oblastmi života, jež nejsou zaměřeny na bezprostřední účel.

Třetí je kompetence komunikativní. Touto kompetencí rozumíme schopnost sdělovat a chápat, navazovat vztahy a společensky se chovat.²⁶

Poslední kompetencí (v této práci tou nejdůležitější) je kompetence kreativní. Tuto kompetenci vidíme jako schopnost přinášet do osobního i společenského života nové prvky.²⁷

---

²⁵ KAPLÁNEK, M. *Základy pedagogiky volného času*. České Budějovice, 2009. Skriptum k předmětu

²⁶ Tamtéž, s. 12

²⁷ Tamtéž, s. 12

Zatím jsme si definovali samotnou pedagogiku volného času, co je jejím předmětem, funkce pedagogiky volného času a její cíle a dále také kompetence získávané ve volném čase. Nyní si musíme definovat pedagoga volného času, tedy toho, kdo se snaží předmět pedagogiky volného času naplňovat, kdo se snaží plnit její funkce a dosahovat jejich cílů a napomáhat jedincům k získávání kompetencí v ní.

2.5 Pedagog volného času

„Pedagog volného času je pedagogický pracovník, který pomáhá dětem, mládeži i dospělým k tomu, aby mohli využít potenciál svého volného času k rozvoji své osobnosti, k vytváření a prohlubování sociálních vazeb i k dobru celé společnosti.“ (KAPLÁNEK 2009: 17)

Nutnost mít specializované pracovníky (pedagogy volného času) si vyžádal vzestup významu volného času, rostoucí různorodost a náročnost jeho aktivit, vznik nových zařízení a netradiční přístupy k dětem a mládeži. Poslání a funkce pedagoga volného času vidíme zejména v přímém a nepřímém působení na člověka (mezi nepřímé působení počítáme například poradenství či informační činnost).²⁸

Jeho další oblasti působení jsou oblasti výchovně-vzdělávací, sociální, prevence nebo také resocializace sociálně nepřizpůsobené mládeže.²⁹

Vývoj pojetí a typy pedagogů volného času se v mnohém odlišily od typu učitele. Pedagog volného času měl a má k dispozici značně širší a členitější pole své působnosti. Zatímco učitel vychází zpravidla od výchovného cíle a obsahu, a pak směřuje k žákovi, pedagog volného času postupuje především od dítěte a mladého člověka, jeho osobnostních předpokladů, přání, zájmů i nadání.³⁰

Z toho plyne, že dítě, mladý člověk či dospělý přijdou do častější interakce s pedagogem volného času. Nyní si uvedeme, jakou roli v interakci tento pedagog zaujímá a jak může ovlivňovat kreativní činnost jedinců.

---

²⁸ PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*.

²⁹ Tamtéž, s. 156

³⁰ Tamtéž, s. 157

2.5.1 Facilitátor

Facilitace (z latinského *facilis* = snadný, lehký)³¹ znamená usnadnění či podporu určitých procesů a činností ve smyslu zlepšení výkonu.³²

Facilitátor je tedy člověk, který napomáhá (usnadňuje) jedincům (skupině) při řešení problémů. Je součástí skupiny, která hledá řešení, zodpovídá za přípravu, průběh i závěrečné hodnocení a napomáhá tak skupině, aby dospěla ke stanovenému cíli.³³

Avšak i přes osobní zájem na řešení problémů by měl dbát na rovné podmínky pro všechny a na dodržování stanovených pravidel, měl by být nestranný a neutrální.³⁴

2.5.2 Moderátor

Moderátor je nestranným pozorovatelem, který má za úkol vést skupinu, ale na rozdíl od facilitátora není přímo závislý na výsledku. Ovšem stejně jako facilitátor zodpovídá za dodržování stanovených pravidel a provádí závěrečnou zpětnou vazbu. Snaží se kolektivu přinášet nové doplňující a podnětné otázky a přispívá tak k hlubšímu zaměření se na prováděnou činnost.³⁵

2.5.3 Animátor

Animaci (z latinského *anima* = duše)³⁶ můžeme chápat jako oduševňování.

Pedagogický slovník definuje animaci jako „*výchovnou metodu založenou na nedirektivních a akčních metodách povzbuzování mladých lidí k hledání vlastní cesty životem a schopností realizovat svou svobodu a autonomii.*“ (PÁVKOVÁ 2002: 77)

Animátor zde vystupuje jako propagátor, hybatel, iniciátor, protože v animační skupině se co nejvíce odpovědností přenáší na členy. Animátor je jim stále k dispozici.³⁷

S tím souvisí jeho určité osobní vlastnosti a odborné znalosti. Měl by být empatický, kreativní, optimistický, komunikativní, měl by mít smysl pro humor a schopnost motivovat a jsou pro něj velmi důležité znalosti pedagogiky a psychologie.

---

³¹ SEINEROVÁ, V. *Latina pro střední školy, především gymnázia.*

³² ŽÁK, P. *Kreativita a její rozvoj.*

³³ Tamtéž, s. 21

³⁴ Tamtéž, s. 22

³⁵ Tamtéž, s. 22

³⁶ SEINEROVÁ, V. *Latina pro střední školy, především gymnázia.*

³⁷ PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času.*

2.5.4 Streetworker

Pracovník, označovaný také jako sociální pracovník, terénní pracovník nebo streetworker, je takový pedagogický pracovník, který vyhledává mladé lidi v prostředích jim blízkých, navazuje s nimi kontakt a snaží se jim nabídnout smysluplné využití volného času. Organizuje tedy různé akce s důrazem na hry, zážitků a sebevyjádření, pomáhá lidem při prosazování jejich zájmů a potřeb, radí jim v krizových situacích a pomáhá jim kontaktovat případnou odbornou pomoc.³⁸

Streetworkery bývají většinou mladí lidé a to z toho důvodu, aby byli věkově bližší svým klientům a vzbuzovali v nich důvěru.³⁹

Z definice pedagoga volného času je zřetelné, že jeho úloha spočívá především v pomoci jedincům využít potenciál jejich volného času k rozvoji své osobnosti a k vytváření a prohlubování sociálních vazeb.

Je zřejmé, že pedagog volného času napomáhá jedincům dosáhnout stanovených cílů, dodržovat stanovená pravidla a poskytuje jim zpětnou vazbu, ať už v roli facilitátora, moderátora, animátora či streetworkera.

Se zřetelem na to můžeme odvodit kompetence, které by měl mít každý pedagog volného času. Měl by být tedy schopen organizace a řízení volnočasových aktivit, aplikace sociální psychologie v práci se skupinou a také aplikace alternativních pedagogických metod. Měl by mít určité osobní vlastnosti (být komunikativní, kreativní, hravý, empatický, spravedlivý, schopný motivovat atd.), ale samozřejmě by měl disponovat odbornými znalostmi.

3 Kreativní činnosti v rámci pedagogiky volného času

Vymezili jsme si pojem kreativity, její základní charakteristiky a kritéria. Dále jsme si vysvětlili disciplínu pedagogické vědy (pedagogiku volného času), její předmět, funkce, cíle a kompetence získávané ve volném čase a definovali jsme si pedagoga volného času, jeho oblasti působení, úlohu a kompetence, které by měl mít.

V této kapitole se budeme zabývat oblastmi kreativních činností. V každé oblasti si uvedeme okruhy činností a samotné činnosti (aktivity), které jsou kreativní a rozvíjejí

---

³⁸ PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*.

³⁹ Tamtéž, s. 80

kreativní myšlení, a popíšeme si realizaci těchto okruhů či samotných činností v rámci pedagogiky volného času.

Realizaci kreativních činností, abychom zůstali v oblasti pedagogiky volného času, si vysvětlíme v jednotlivých zařízeních zabývajících se volným časem. Tedy v zařízeních, kde se uplatňuje činnost pedagog volného času.

3.1 Oblasti kreativních činností v rámci pedagogiky volného času

Tak jako jsme si v úvodní kapitole uvedli, že pod termín kreativita můžeme v současné době zahrnout téměř cokoli, že jakákoli činnost může být v podstatě kreativní. Víme, že je to schopnost vytvářet něco nového, že je pro nás právě tvořivost důležitá, a proto je potřeba ji dál rozvíjet.

Je obtížné vymezovat oblasti kreativity, ale je možné ji rozčlenit podle zájmových činností.

Protože je kreativita schopnost představit si nebo vymyslet něco nového, ale nejedná se o stvoření něčeho z ničeho, chce si jedinec hrát s nápady a myšlenkami především na základě svého zájmu.^{40, 41}

„Zájmové činnosti chápeme jako cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Mají silný vliv na rozvoj osobnosti i na správnou společenskou orientaci.“ (PÁVKOVÁ 2002: 92)

„Tvořiví lidé se nevzdávají. Prohry a neúspěchy jsou pro ně hnacím motorem pro novou práci. Jsou natolik posedlí svým zájmem o dosažení cíle, že je nemůže neúspěch a překážka odradit. Na zakázce pro zaměstnavatele nepracují jen kvůli vidině finanční odměny, ale především pro posedlost vlastní prací.“ (ŽÁK 2004: 32)

Výše zmíněné citace nastiňují, proč jsem zvolil pro rozdělení kreativity do oblastí právě rozdělení dle zájmových činností. Jedinec se vždy radši věnuje tomu, co ho zajímá, čemu chce lépe porozumět, co chce víc poznat, než tomu, co dělat musí.

---

⁴⁰ ŽÁK, P. *Kreativita a její rozvoj.*

⁴¹ DACEY, J. S.; LENNON, K. H. *Kreativita*

Nyní přistupme k rozdělení zájmové činnosti (k oblastem kreativních činností).⁴²

Oblasti zájmové činnosti:

- společenskovední
- pracovně-technické
- přírodovědné
- esteticko-výchovné
- sportovní a turistické

3.1.1 Oblast společenskovední

Zde zájmové činnosti vedou k poznání aktuálního společenského dění a také k poznání některých historických souvislostí. Poskytují mnoho možností, jak pro činnosti individuálního charakteru, tak pro získávání poznatků z ostatních oborů lidské činnosti.⁴³

Některé okruhy společenskovedních činností (PÁVKOVÁ 2002: 94):

- *setkání a společné akce dětí z různých měst, mezinárodní setkání*
- *dodržování tradic školy, výchovného zařízení (akademie, dny otevřených dveří, plesy, společenská setkání), oslavy narozenin apod.*
- *publicistika, vydávání vlastních periodik*
- *individuální sběratelství*
- *informace o životě a díle významných osobností*
- *seznamování se s historickými objekty a památnými místy*
- *poznávání významných objektů v místě bydliště, školy, poznávání veřejných institucí, kulturních podniků, institucí a zařízení pro volný čas*

Samozřejmě jsme si uvedli jen některé okruhy společenskovedních činností, které nějakým způsobem ovlivňují kreativitu a kreativní činnosti.

---

⁴² PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*.

⁴³ Tamtéž, s. 94

3.1.2 Oblast pracovní-technická

Činnosti v této oblasti zájmů napomáhají zdokonalovat manuální dovednosti, obohacovat vědomosti o technické poznatky a umožňují jejich aplikaci v praxi. Díky mnohostranné činnosti se zde prohlubuje zájem jedinců o tvořivou práci, o účast na řešení současných problémů vědy a techniky. Zájem o tuto oblast činností významně ovlivnil rozvoj nových, společensky důležitých oborů (kybernetiky, elektroniky, výpočetní techniky apod.).⁴⁴

Okruhy pracovní-technických činností (PÁVKOVÁ 2002: 95):

- *práce s různými materiály (papír, dřevo, kov, textil, plasty, sklo, drobný přírodní a technický materiál, modelovací hmoty)*
- *práce se stavebnicemi, konstruktivní práce*
- *montážní a demontážní činnosti (kolo, motocykl apod.)*
- *modelářské práce*
- *příprava pokrmů*
- *elektrotechnika, elektronika, výpočetní technika*

Již na první pohled vidíme, že oblast pracovní-technických činností přináší takový druh činností, při kterých kreativní jedinec nejvíce využije svou fantazii a představivost.

3.1.3 Oblast přírodovědná

Přírodovědné zájmové činnosti vedou k prohlubování vědomostí o přírodě a pěstují vztah jedinců k jejich ochraně. Rozvíjejí zájem o pěstitelství a chovatelství.⁴⁵

Nejmladší děti si osvojují poznatky o živočišných, rostlinách a neživé přírodě. Děti mladšího školního věku mají bližší vztah ke zvířatům, poznávají jejich způsob života a význam v přirozených životních podmínkách.⁴⁶

Starší jedinci mají větší zájem o specializované činnosti (rybářství, včelařství, pěstitelství apod.).⁴⁷

---

⁴⁴ PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času.*

⁴⁵ Tamtéž, s. 95

⁴⁶ Tamtéž, s. 95

⁴⁷ Tamtéž, s. 95

Okruhy přírodovědných činností (PÁVKOVÁ 2002: 95):

- *pozorování přírodních objektů živé a neživé přírody*
- *pěstitelské práce (pěstování pokojových rostlin, práce na zahradě apod.)*
- *chovatelství*
- *činnosti zaměřené na ochranu a tvorbu životního prostředí*
- *práce v koutku přírody, pokusnictví, vedení přírodovědné dokumentace (výstavky, herbáře, alba atd.)*
- *specializované zájmové činnosti (včelařství, rybářství apod.)*
- *spolupráce s institucemi (muzea, botanické a zoologické zahrady, hvězdárny, planetária, občanská sdružení s ekologickým zaměřením atd.)*
- *práce s odbornou a populárně naučnou literaturou*

I v této oblasti vidíme spoustu zájmových činností, které jsou kreativní nebo kreativitu rozvíjejí.

3.1.4 Oblast esteticko-výchovná

Esteticko-výchovné činnosti formují estetické vztahy člověka k přírodě, společnosti a k jejím materiálním a kulturním hodnotám.⁴⁸

Tyto činnosti rozvíjejí výtvarný, hudební, literární, dramatický a hudebně-pohybový projev, kulturu chování a zejména tvořivost.⁴⁹

Pro zájmové činnosti esteticko-výchovné jsou velmi významné zvláště tvořivé aktivity. Tyto aktivity přinášejí nové zážitky a stávají se silným motivačním prvkem.⁵⁰

Okruhy esteticko-výchovných činností (PÁVKOVÁ 2002: 95):

Výtvarné činnosti

- *výtvarné osvojování skutečnosti, využití různých výtvarných technik (malba, kresba, grafické techniky, modelování, kombinované techniky)*
- *práce s výtvarnými prostředky spojená s experimentováním (hry s barvou, dekorativní práce, modelování a organizace prostoru)*
- *poznávání a chápání výtvarného umění (návštěvy výstav, práce s literaturou o výtvarném umění)*
- *aplikace estetických a dalších požadavků na životní prostředí, kultura chování, stolování, kultura těla a oblékání*

⁴⁸ PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*.

⁴⁹ Tamtéž, s. 96

⁵⁰ Tamtéž, s. 96

Hudební činnosti

- *hudební hry*
- *hudebně-pohybové a taneční hry, hry se zpěvy, tanec, pohybová improvizace při hudbě, cvičení při hudbě*
- *hra na hudební nástroje*
- *získávání poznatků o hudebních umělcích a jejich dílech (besedy, práce s literaturou, návštěva muzeí)*
- *sborový a sólový zpěv*
- *poslech hudby (reprodukováná hudba, koncerty, vystoupení dětí či pedagogů)*

Literárně-dramatické činnosti

- *četba (individuální, předčítání, využití nahrávek)*
- *reprodukční činnosti (vypravování, přednes, dramatizace)*
- *průpravné hry a cvičení, dramatické hry a improvizace zaměřené na rozvíjení poznávacích procesů, komunikativních dovedností, sociálních vztahů a sociální percepce*
- *tvořivé literární a dramatické činnosti (pokusy o literární a dramatickou tvorbu)*
- *návštěvy kulturních představení (divadlo, kino, besedy s umělci)*

Vidíme, že oblast esteticko-výchovná nám nabízí nepřehledné množství zájmových činností, které jsou všechny propojeny s činností tvořivou.

3.1.5 Oblast tělovýchovná, sportovní a turistická

Činnosti této oblasti vedou k fyzické a psychické odolnosti. Pohybové aktivity jsou podmínkou zdravého vývoje, pro děti jsou navíc velice přitažlivé a z hlediska zdravotního velmi potřebné.⁵¹

Nezbytně nutná je všestrannost (zejména pro rozvoj pohybových schopností) a důležité jsou zejména aktivity konané v přírodě. Avšak díky různorodosti pohybových aktivit není možné vykonávat všechny (zaleží především na podmínkách, ve kterých jedinec žije).⁵²

---

⁵¹ PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*.

⁵² Tamtéž, s. 97

Okruhy tělovýchovných, sportovních a turistických zájmových činností (PÁVKOVÁ 2002: 95):

- *kondiční cvičení s náčiním i bez náčiní, případně s hudbou*
- *průpravná a zdravotní cvičení*
- *rytmická gymnastika a tanec*
- *akrobacie*
- *atletika*
- *sportovní hry*
- *drobné pohybové hry*
- *sezónní sporty a zábavy (plavání, bruslení, lyžování, sáňkování, hry ve vodě, na sněhu apod.)*
- *turistika pěší, vodní a cykloturistika*
- *návštěvy a sledování sportovních soutěží*
- *branné sporty*
- *seznamování s životem a úspěchy známých sportovců*

I zde můžeme vypořádat činnosti, které jsou kreativní nebo kreativitu rozvíjejí. Uveďme si příklad rytmické gymnastiky nebo tance, kde můžou jedinci vytvářet stále nové a nové prvky a ty stávající zdokonalovat či rozvíjet.

3.2 Realizace kreativních činností v jednotlivých zařízeních pro volný čas

V předchozí podkapitole jsme si vymezili oblasti kreativních činností a zároveň s tím u každé z uvedených oblastí jsme si uvedli okruhy (možnosti) činností, které jsou kreativní nebo kreativitu rozvíjejí.

V této kapitole si uvedeme, jak jsou tyto činnosti realizované v jednotlivých zařízeních pro výchovu mimo vyučování a ve volném čase, tedy v rámci pedagogiky volného času.

3.2.1 Školní družiny a školní kluby

Školní družiny a školní kluby jsou základní formou výchovy mimo vyučování v průběhu školního roku a dle potřeby i o prázdninách. Školní družiny jsou určeny žákům 1. - 5. ročníků, školní kluby žákům 6. - 9. ročníků.⁵³

---

⁵³ PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*.

Funkcí školních družin a školních klubů je pedagogické ovlivňování volného času žáků, koordinování jejich zájmové činnosti, poskytování možností k realizaci všech typů činností ve volném čase i k přípravě na vyučování.⁵⁴

Činnosti, které se ve školní družině a ve školním klubu uskutečňují, jsou odpočinkové, rekreační, zájmové, sebeobslužné, veřejně prospěšné a patří k nim i příprava na vyučování.⁵⁵

Odpočinkové činnosti mohou mít podobu klidných her, četby, vyprávění apod., nejlépe dle zájmu žáků.⁵⁶

Rekreační činnosti jsou většinou uskutečňovány formou pohybových aktivit, nejčastěji v podobě pohybových her a rekreačního sportování, pokud možno na zdravém vzduchu.⁵⁷

Činnosti zájmové uspokojují, kultivují a rozvíjejí potřeby a zájmy žáků. Ve školních družinách se pracuje s obecně zaměřenými základními druhy zájmových činností, ve školních klubech jsou žáci již v zájmových činnostech orientováni, a proto si mohou samostatně volit zájmové útvary více specializované.⁵⁸

Sebeobslužné činnosti vedou žáky k upevňování hygienických a kulturních návyků a k péči o osobní majetek.⁵⁹

Činnosti veřejně prospěšné, jak už z názvu vyplývá, vedou žáky k dobrovolné práci ve prospěch druhých a k tvorbě a ochraně životního prostředí. Tyto činnosti zahrnují úpravy místnosti družiny a klubu, pomoc žáků menším dětem, starším lidem atd.⁶⁰

Příprava žáků na vyučování v rámci školní družiny a školního klubu může mít různé podoby (vypracovávání domácích úkolů, různé didaktické hry, upevňování a rozšiřování poznatků při jiných činnostech).⁶¹

Ovšem podle novely školského zákona č. 190/1993 Sb. může školní družina a školní klub zřizovat za úplaty zájmové útvary (kroužky) i pro žáky, kteří nejsou zapsáni k pravidelné docházce do družin a klubů. Mohou to být například kroužky korálkování, vaření, drhání apod.

Z toho, co jsme si uvedli, je zřejmé, že ve školní družině a ve školním klubu jsou aplikovány všechny oblasti kreativních činností v rámci pedagogiky volného času.

---

⁵⁴ PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*.

⁵⁵ Tamtéž, s. 114

⁵⁶ Tamtéž, s. 114

⁵⁷ Tamtéž, s. 114

⁵⁸ Tamtéž, s. 115

⁵⁹ Tamtéž, s. 115

⁶⁰ Tamtéž, s. 115

⁶¹ Tamtéž, s. 115

Nalezneme zde tedy jak oblast společenskovední (kolektivní hry, poznávací hry a cvičení, oslavy narozenin, svátků a jejich přípravy apod.), tak oblast pracovně-technickou (modelářské práce, hra se stavebnicí, práce s různými materiály, příprava pokrmů apod.), dále také oblast přírodovědnou (pěstitelské práce, chovatelství, ochrana a tvorba životního prostředí), oblast esteticko-výchovnou (výtvarné činnosti, hudební činnosti a činnosti literárně-dramatické) a také oblast sportovní a turistickou (tanec, sportovní hry, pohybové hry, vycházky, zdravotní cvičení apod.)

3.2.2 Střediska pro volný čas dětí a mládeže

Mezi střediska pro volný čas dětí a mládeže se řadí domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností. Domy dětí a mládeže jsou zřizovány ze zákona č. 76/1978 Sb. Jejich funkcí je naplňovat rekreační a výchovně-vzdělávací oblasti s širokou zájmovou působností. Stanice zájmových činností se specializují jen na konkrétní zájmové oblasti.⁶²

Střediska pro volný čas dětí a mládeže mohou být zřizována školskými úřady, obcemi, církví, soukromým nebo jiným subjektem.

V současné době je u nás 289 domů dětí a mládeže a 12 stanic zájmových činností. Dohromady tedy 301 středisek pro volný čas dětí a mládeže.⁶³

Činnost je ve střediscích pro volný čas dětí a mládeže rozdělena na pravidelnou zájmovou činnost, příležitostnou zájmovou činnost, prázdninovou táborem činnost, práci s talentovanou mládeží a nabídku spontánních aktivit.⁶⁴

Pravidelná zájmová činnost zahrnuje kroužky, soubory, kluby, oddíly a kurzy.

Kroužek je menší zájmový útvar soustředící se na vnitřní obohacení členů (například kroužek modelářský, dramatický, kroužek korálkování, drhání apod.).⁶⁵

Soubory jsou typy zájmových útvarů, jejichž činnost zpravidla směřuje k veřejné produkci výsledků činnosti. Oproti kroužkům mívají soubory i více členů (například soubory pěvecké, taneční, dramatické, divadelní apod.).⁶⁶

Klub je útvarem s volnější organizační strukturou a s možnou převažující vnímavou činností členů (například filmový klub).⁶⁷

---

⁶² PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*.

⁶³ *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha: MŠMT, © 2006, Rejstřík škol. Dostupné na WWW: <<http://rejskol.msmt.cz/>>

⁶⁴ PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*.

⁶⁵ Tamtéž, s. 121

⁶⁶ Tamtéž, s. 122

⁶⁷ Tamtéž, s. 122

Činnost kurzu je omezena délkou trvání a bývá zaměřena na osvojení určitého množství vědomostí či dovedností (kurz vaření, výpočetní techniky apod.).⁶⁸

Zájmová příležitostná činnost má charakter rekreační či výchovně-vzdělávací. Jedná se o aktivity časově omezené, přes možnou pravidelnost nejsou průběžné. Jsou to činnosti organizované nebo přímo řízené pedagogem. Jedná se například o soutěže, turnaje, přehlídky, výlety, zájezdy, exkurze, divadelní představení, cykly přednášek.⁶⁹

Prázdninová táborová činnost je organizovaná činnost s dětmi, mládeží i s rodiči a dětmi konaná o letních, jarních či zimních prázdninách.

Nabídka spontánních aktivit je nabídka činností ovlivňovaná pedagogy nepřímo. Tato nabídka je využívána dle momentálního zájmu dětí a mládeže. Při těchto aktivitách zajišťuje pedagog především bezpečnost (na sportovištích, dopravních hřištích, v posilovnách), jinak zde vystupuje v roli animátora.⁷⁰

Jak vidno, střediska pro volný čas dětí a mládeže nabízejí velkou škálu aktivit, fungují celoročně (i o sobotách a nedělích). Nabídka jejich činností však není určena jen pro děti a mládež, ale také pro dospělé. Obecně tedy můžeme říci, že zasahují opět do oblastí kreativních činností všech věkových skupin.

3.2.3 Domovy mládeže

Domovy mládeže jsou školská zařízení, která poskytují žákům středních a vyšších odborných škol ubytování, stravu a kvalifikované pedagogické působení. Jsou v provozu během školního roku (některá i o víkendech).⁷¹

Funkce pedagoga v domově mládeže je výchovně-vzdělávací, měl by dle své kvalifikace a osobního zaměření garantovat jednu oblast zájmové činnosti (například sport, výtvarné činnosti) a pečovat o zařízení nebo pracovnu pro tyto činnosti. Rozvojem zájmových činností se naplňuje výchovné poslání domova mládeže. Odbornost pedagogů, jejich specializace a dovednosti v zájmových oblastech zvyšují jejich přirozenou autoritu.⁷²

Protože však v tomto věku má mládež širokou škálu zájmů a ne všechny jsou v domovech mládeže realizovatelné, je jí umožněno navštěvovat jiná zařízení pro

---

⁶⁸ PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*.

⁶⁹ Tamtéž, s. 123

⁷⁰ Tamtéž, s. 123

⁷¹ Tamtéž, s. 127

⁷² Tamtéž, s. 130

zájmovou činností a volný čas a ostatní subjekty (například sportovní oddíly, taneční kurzy, základní umělecké školy apod.).⁷³

3.2.4 Zařízení pro preventivně výchovnou péči, ústavní a ochrannou výchovu

Preventivně výchovná péče má velmi důležitou úlohu, která spočívá v poskytování speciálněpedagogických a psychologických služeb dětem s rizikem poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji, jež jsou důsledkem selhávání rodinné výchovy.⁷⁴

Střediska výchovné péče poskytují všestrannou preventivní speciálněpedagogickou péči a psychologickou pomoc a pomáhají dětem propuštěným z ústavní péče v integraci do společnosti.⁷⁵

Školská zařízení pro ústavní a ochranou výchovu mají zajistit právo každého dítěte na výchovu a vzdělávání, vytvářet podmínky podporující jeho sebedůvěru a umožnit mu aktivní účast na životě ve společnosti.⁷⁶

Školská zařízení pro ústavní a ochranou výchovu členíme podle zákona č. 109/2002 Sb. na (PÁVKOVÁ 2002: 134):

- *diagnostické ústavy*
- *dětské domovy*
- *dětské domovy se školou*
- *výchovné ústavy*

Diagnostické ústavy plní podle potřeb dítěte různé úkoly. Nás zajímají především vzdělávací, výchovné, sociální a organizační, tedy ty, které dávají jedinci možnost myslet kreativně nebo případně něco nového utvářet. Jsou to zejména skupinová setkání, řešení vzniklých problémů a hledání nových cest k jejich vyřešení, rozvoj komunikačních dovedností, sociálních vztahů a sociálních percepceí.

Dětské domovy jsou nejrozšířenějším typem zajišťujícím ústavní výchovu. Je to zařízení pro děti ve věku od 3 do 18 let, nejdéle do 26 let (doba ukončení přípravy na povolání). Děti přicházejí do dětských domovů s nedostatkem samostatnosti a vytrvalosti, činí jim problém zapojovat se do her, do běžných činností a do plnění školních povinností. Důležité je tedy odstranění těchto nedostatků, ať už běžnými

---

⁷³ PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*.

⁷⁴ Tamtéž, s. 134

⁷⁵ Tamtéž, s. 134

⁷⁶ Tamtéž, s. 134

výchovnými metodami či za spolupráce specializovaného zařízení.⁷⁷ Velký význam zde mají aktivity ve volném čase. Náplň volnočasových aktivit je tvořena škálou zájmových činností, které se odehrávají buďto přímo v domově nebo v zájmových a sportovních organizacích. Nejdůležitější funkci plní v navazování širších sociálních kontaktů. S aktivitami, které rozvíjejí kreativitu se zde setkáme například při výtvarných a rukodělných činnostech a výstavách jejich produktů, na sportovních a uměleckých soutěžích. Starší děti se učí různým sebeobslužným činnostem jako je například vaření, osvojují si návyky a dovednosti nezbytné v každodenním životě a připravují se na povolání.⁷⁸

Dětské domovy se školou zajišťují péči a výchovu dětem se závažnými poruchami chování nebo s poruchou duševní, které nemohou být vzdělávány ve škole mimo dětský domov.⁷⁹

Výchovné ústavy pečují o děti starší 15 let s poruchami chování. Činnosti ve volném čase zde probíhají přímo ve výchovném ústavu. Zapojení se do společnosti mimo ústav závisí na výsledcích resocializace a reedukace.⁸⁰

Realizace kreativních činností v zařízeních pro preventivně výchovnou péči, ústavní a ochrannou výchovu je z velké části ovlivněno tím, s čím nebo za jakých okolností děti do těchto zařízení přicházejí. V první řadě zde jde o pomoc v integraci do společnosti. Zde se nám tedy prolínají zájmové činnosti a možnosti kreativních činností z oblasti společensko vědní. Poté, dle zájmů jednotlivců, se možnosti kreativních činností mohou navýšit na základě jejich osobních zájmů. Například (jak bylo již uvedeno) možnost dětí z dětských domovů navštěvovat i jiná zařízení zabývající se volným časem a zájmovou činností.

3.2.5 Sdružení dětí a mládeže

Sdružení dětí a mládeže si dle svého zaměření kladou různé cíle vzdělávacího, výchovného nebo rekreačního zaměření. Některá sdružení mají lokální nebo regionální dosah, část působí v celostátním rámci a některé jsou i součástí mezinárodních hnutí.

---

⁷⁷ PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*.

⁷⁸ Tamtéž, s. 138

⁷⁹ Tamtéž, s. 138

⁸⁰ Tamtéž, s. 139

Mezi hlavní sdružení dětí a mládeže patří Junák, Pionýr, Česká tábornická unie, Duha, Hnutí Brontosaurus a YMCA.⁸¹

Junák je skautská organizace působící ve 216 zemích a teritoriích světa a má přes 40 miliónů členů. Systém výchovy a sebevýchovy vede k upevňování charakteru, vytváření hodnotového systému, rozvoji dovedností a znalostí.⁸² Činnosti jsou zaměřené především na turistiku a pobyt v přírodě. Realizaci kreativních činností u Junáka můžeme spatřit například v pohybových hrách, turistice, výtvarných činnostech, pěstitelských pracích, v pracích s různými materiály (dřevo, papír, látky, plasty apod.), v konstruktivních pracích, při přípravě pokrmů atd.

Název Pionýr původně označoval průkopníka, novátora. Mezi základní rysy dříve patřily masovost a jednotnost. Nyní definujeme Pionýr jako demokratické sdružení dětí, mládeže a dospělých, které se zabývá kulturně-výchovnou, zájmovou a charitativní činností. Pionýr podporuje tvorbu a naplňování zejména sociálních, kulturních a sportovních programů.⁸³

Česká tábornická unie je organizací volně sdružující děti, mládež a dospělé na základě společného zájmu v tábornických klubech a trampských osadách. Svou činnost zaměřuje na pobyt v přírodě. Svým polem působnosti zasahuje do přírodovědné, pracovní-technické, esteticko-výchovné, sportovní a turistické oblasti zájmových činností.⁸⁴

Duha je občanské sdružení, které organizuje volnočasové aktivity pro děti a mládež na principech pedagogiky zážitku. Duha se zaměřuje na turistiku a táboření, outdoorové sporty, amatérské umění a organizuje mezinárodní výměny, například zprostředkovává workcamps pro mladé lidi.⁸⁵

Hnutí Brontosaurus sdružuje převážně studenty středních a vysokých škol. Jeho programovým cílem je chránit přírodu a hledat cesty k souladu mezi ní a člověkem, pečovat o kulturní a historické dědictví a rozvíjet jeho odkaz.⁸⁶

---

⁸¹ PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*.

⁸² *Junák – svaz skautů a skautek ČR* [online]. Praha: © 2011, Skauting. Dostupné na WWW: <<http://verejnost.skaut.cz/cz/skauting/co-je-vlastne-skauting/>>

⁸³ *Pionýr – statut a program pionýra* [online]. Praha: © 2010, Pionýr. Dostupné na WWW: <<http://www.pionyr.cz/index.php?page=stp>>

⁸⁴ *Česká tábornická unie* [online]. Praha: © 2009, ČTU. Dostupné na WWW: <<http://www.tabornici.cz/ostatni/novinky/>>

⁸⁵ *Duha, sdružení dětí a mládeže pro volný čas, přírodu a recesi* [online]. Praha: © 2009, Dostupné na WWW: <<http://www.duha.cz/o-nas>>

⁸⁶ *Hnutí Brontosaurus* [online]. Brno: © 2011, Dostupné na WWW: <http://www.brontosaurus.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=7&Itemid=15>

YMCA, křesťanské sdružení mladých lidí, je nejstarší, největší a nejrozšířenější mládežnická organizace na světě. Soustřeďuje se na rozvoj člověka, jeho ducha, duše a těla. YMCA pracuje ve 124 zemích světa a má asi 45 miliónů členů.⁸⁷

V současné době můžeme nalézt i několik dalších sdružení, která pracují s dětmi a mládeží. Jejich pole působnosti je většinou lokální. Mezi tato sdružení patří tělovýchovné a sportovní organizace a organizace církví a náboženských společností. Do tělovýchovných a sportovních organizací patří například Sokol a Český svaz tělesné výchovy. Tyto tělovýchovné organizace se zabývají především podporou sportu, tělesné výchovy a turistiky. Ze sdružení církevních organizací a náboženských společností, které se starají o volný čas dětí a mládeže, stojí za zmínku Salesiánské středisko mládeže. Salesiánské středisko mládeže se soustřeďuje především na sociálně výchovné činnosti. Poskytuje dětem a mladým lidem zájmové aktivity a vzdělávací akce související hlavně s výchovou a rozvojem osobnosti.^{88, 89}

3.2.6 Základní umělecké školy

Základní umělecké školy (dříve lidové školy umění) sice patří do sítě škol, ale účast na výuce je zcela dobrovolná a uskutečňuje se v mimoškolní době. Jejich nabídka se skládá především z výtvarných, tanečních, literárně-dramatických a hudebních oborů. Jedním z jejich cílů je i příprava dětí ke studiu na středních a vysokých školách s uměleckým zaměřením.⁹⁰

Zaměřují se tedy především na oblast esteticko-výchovnou. Dalo by se tvrdit, že základní umělecké školy díky svým oborům vykonávají ve výuce činnosti, které jsou svým způsobem již od samého počátku kreativní nebo je míra kreativity předem ovlivněna zadaným cílem a tím tak podporují i rozvoj kreativity.

3.2.7 Zařízení místní kultury

Tato zařízení jsou díky nabídce vzdělávacích aktivit podobná základním uměleckým školám. Poskytují hudební, taneční a jazykové kurzy.⁹¹

Možnosti kreativních činností zde nalezneme v oblasti esteticko-výchovné a tělovýchovné.

---

⁸⁷ YMCA [online]. Praha: © 2008, Dostupné na WWW: <<http://www.ymca.cz/info-o-ymca/>>

⁸⁸ PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*.

⁸⁹ *Salesiáni Dona Bosca* [online]. Praha: © 2011, Dostupné na WWW: <<http://www.sdb.cz/>>

⁹⁰ PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*.

⁹¹ PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*.

3.2.8 Školy při zdravotnických zařízeních

Předmětem jejich činnosti je zajistit výchovu a vzdělávání dětí nemocných, oslabených a dočasně umístěných ve zdravotnickém zařízení (nemocnice, léčebna). Tyto školy poskytují výchovu a vzdělávání žákům plnicím povinnou školní docházku pomocí speciálních výchovných a vyučovacích metod, prostředků a způsobem přiměřeným jejich nemoci nebo postižení.^{92, 93}

Není pochyb o tom, že zde jsou možnosti kreativních činností víc než bohaté. Samozřejmě jsou tyto možnosti omezeny nemocí nebo postižením dětí, avšak na druhou stranu právě toto omezení činí veškeré aktivity kreativně velmi bohatými. Samo sebou, že v první řadě musí být velmi kreativní edukátor, protože většinu činností musí neustále přizpůsobovat situaci (nemoci nebo postižení) a inovovat, z toho však plyne, že i děti vykonávají stále nové a nové aktivity a ve většině z nich musí zapojovat svou fantazii. Tudíž rozvíjejí i své kreativní myšlení.

3.2.9 Sdružení zdravotně postižených občanů

Jedná se o sdružení zejména mladých lidí s tělesným i mentálním handicapem. Členy se ale mohou stát i jejich rodiče, rodinní příslušníci a občané, kteří pomáhají zdravotně postiženým. Sdružení poskytuje kulturní, sportovní a zájmovou činnost, rehabilitační pobyty, sociální, právní a zdravotní poradenství.^{94, 95}

Podobně jako u škol při zdravotnických zařízeních jsou i zde možnosti kreativních činností omezeny. Avšak neomezují jejich počet, nýbrž je přizpůsobují postižení.

3.2.10 Organizace národnostních menšin

Je nutné připomenout i organizace národnostních menšin, které působí v České republice, a zabývají se volným časem dětí a mládeže. Jako příklad jedné takové organizace si uveďme Harcerstwo Polskie w Republice Czeskiej. Jedná se o sdružení polských skautů v České republice. Organizace pořádá krátkodobé akce, tábory, kulturní vystoupení pro veřejnost a další.^{96, 97}

---

⁹² PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*.

⁹³ *Základní škola a Mateřská škola při zdravotnických zařízeních kraje Vysočina* [online]. Třebíč: © 2007, Dostupné na WWW: < <http://www.skolyzz.cz/index.php> >

⁹⁴ PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*.

⁹⁵ *Sdružení zdravotně postižených občanů a jejich přátel* [online]. Ostrava: © 2008, Dostupné na WWW: < <http://www.brailnet.cz/szpoajp/> >

⁹⁶ PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*.

Kreativní činnosti jsou zde zastoupeny podobně jako u českých organizací tohoto typu.

3.2.11 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (NZDM)

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují služby těm skupinám, které jsou ohroženy sociálním vyloučením. Nabídka volnočasových aktivit je základním prostředkem pro navázání kontaktu s cílovou skupinou. Zařízení poskytuje výchovné, vzdělávací a zájmové činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a pomoc při prosazování jejich práv a zájmů. Děti a mládež mohou zařízení navštěvovat bezúplatně.⁹⁸

Možnosti kreativních činností jsou zde naplňovány dle zájmu. Můžeme zde tedy nalézt aktivity z oblasti pracovní-technické, společenskovední, přírodovědné, esteticko-výchovné, tělovýchovné, sportovní a turistické.

3.2.12 Komerční subjekty zabývající se volným časem

Existuje mnoho dalších organizací, které se zabývají volným časem. Tyto nejrůznější subjekty poskytují činnosti pro rozvoj a získávání znalostí a dovedností (jazykových, uměleckých, sportovních, přírodovědných apod.), ale také se zabývají rekreačními pobyty spojenými s dalšími aktivitami.⁹⁹

Takových organizací je velké množství, a tak se dá předpokládat, že v nich můžeme nalézt možnosti kreativních činností všeho druhu.

Jak můžeme vyčíst z této podkapitoly, možností kreativních činností v rámci pedagogiky volného času je nepřehledné množství a kreativita a její rozvoj zasahuje do všech oblastí zájmových činností.

Uvedli jsme zde základní typy zařízení, která poskytují nejrůznější zájmové činnosti pro děti, mládež i dospělé v aktivním využívání volného času.

---

⁹⁷ *Harcerstwo Polskie w Republice Czeskiej* [online]. Praha: © 2001, Dostupné na WWW: <<http://www.crdm.cz/view.php?cisloclanku=2004022701>>

⁹⁸ *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha: © 2011, Sociální služby. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/9>>

⁹⁹ PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*.

3.3 Srovnání města a venkova

V předchozí kapitole jsme se zabývali kreativními činnostmi v rámci pedagogiky volného času. Lze z ní vyčíst, že kreativní činnosti zasahují do všech oblastí našich činností, i přes definování kreativity z kapitoly první, která nám říká, že ne všechna činnost musí být nebo nutně je kreativní.

Abychom docílili zařazení kreativních činností do oblasti pedagogiky volného času, uvedli jsme si zde hlavní typy zařízení pro volný čas, které tyto aktivity poskytují.

V této kapitole si uvedeme, jak je to s možnostmi kreativních činností ve městě a na venkově a jaké zde můžeme nalézt rozdíly.

Na úvod je dobré si uvést základní rozdíly mezi městem a venkovem.

Město je titul udělovaný předsedou Poslanecké sněmovny. Tento titul se uděluje za stanovených podmínek. Charakterizuje ho soubor znaků, které ho odlišují od vesnice (například relativní velikost ve srovnání s vesnicí, hustota osídlení, kompaktnost a koncentrace zástavby, poskytování správních, vzdělávacích, obchodních a kulturních funkcí pro širší okolí).¹⁰⁰

Venkov je prostor, který zahrnuje jak krajinu, tak venkovská sídla. Můžeme ho také definovat jako zastavěné území malých sídel (vesnic). Pro venkov jsou charakteristické menší intenzity sociálně ekonomických kontaktů, menší hustota vazeb mezi jednotlivými subjekty.¹⁰¹

Již z těchto definic jsme schopni určit první rozdíl v možnostech kreativních činností v rámci pedagogiky volného času. V souboru znaků, které odlišují město od vesnice, je psáno, že město poskytuje vzdělávací, kulturní a jiné funkce pro širší okolí. Oproti venkovu je tak zřejmé, že právě ve městech nalezneme vyšší koncentraci zařízení pro mimoškolní výchovu a volný čas.

Ze srovnání možností kreativních činností vyplývá, že nejde ani tak o rozdíl venkova a města, jako o rozdíly mezi jednotlivými zařízeními a jejich dostupností.

---

¹⁰⁰ DEN, P. *Město*.

¹⁰¹ *Ministerstvo vnitra – archiv* [online]. Praha: © 2005, Veřejná zpráva. Dostupné na WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/odbor/reforma/perlin.pdf>>

Jednotlivá zařízení se nacházejí ve městech (ať už velkých anebo malých). Venkov je však pro zařízení typu středisek pro volný čas dětí a mládeže, která organizují táborovou činnost, důležitý jako prostor pro realizaci konkrétních kreativních činností.

Některá další zařízení jsou méně dostupná pro klienty se speciálními potřebami (tělesné a mentální postižení, národnostní menšiny, děti s rizikem poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji). O jejich dostupnosti informuje například seznam v Rejstříku škol Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

Vesnice (venkov) spadá v rámci legislativy pod správu města. Tudíž z tohoto hlediska je právě město tím subjektem, který:

- organizuje akce a může zadávat různé projekty (zahrnují kreativní činnosti nebo kreativitu rozvíjejí)
- zřizuje a podporuje činnost volnočasových a školských zařízení

Akce, které město organizuje mohou být jednorázové (nepravidelné) nebo pravidelné.

Mezi pravidelné můžeme počítat různé sportovní a kulturní akce. Jedním takovým příkladem může být Hračkobraní ve městě Kamenice nad Lipou. V souvislosti s kreativními možnostmi se zde můžeme setkat s tvůrčími dílnami, které se specializují na výtvarné a rukodělné činnosti. Dalším příkladem mohou být slavnosti města, kde je předváděna dramatická tvorba a výtvarné práce. Navíc je zde možnost si vše vyzkoušet na vlastní kůži.¹⁰²

Jednorázové (nepravidelné) akce mohou být například výstavy s možností vlastního tvoření (tematické výstavy v období Velikonoc, Vánoc apod.), vyhlašování nejrůznějších soutěží.

Je samozřejmé, že tyto akce se liší v rámci každého města. Z toho důvodu jsme si zde uvedli jen stručný příklad a nyní se budeme zabývat organizacemi zřizovanými a podporovanými městem a uplatněním kreativních činností ve městě a na venkově.

Jako druhý bod vlivu města na možnosti kreativních činností, jsme si uvedli, že město zřizuje a podporuje zařízení zabývající se mimoškolní výchovou a výchovou ve volném čase.

---

¹⁰² *Město Kamenice nad Lipou* [online]. Kamenice nad Lipou: © 2011. Kultura a volný čas. Dostupné na WWW: <<http://www.kamenicenl.cz/>>.

Městem zřizovaná zařízení jsou především zařízení školského typu. Školní družiny při základních školách, školní kluby při školách základních a středních, střediska volného času (domy dětí a mládeže, stanice zájmových činností) a základní umělecké školy.

Dále se město zabývá podporou nestátních neziskových organizací (samozřejmě nejen město, ale i například ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy).

Vyjmenujme si alespoň některé z nich (především ty, u kterých můžeme nalézt kreativní činnosti nebo činnosti kreativitu rozvíjející).

Jsou to například: Česká tábornická unie, Duha, Hnutí Brontosaurus, Junák, Klub přátel umění v České republice, Pionýr, Salesiánské hnutí mládeže, Sdružení turistických a tábornických oddílů, YMCA v České republice.

Uvedli jsme si zde jen některé organizace (a to zejména ty, které působí po celé České republice), protože nestátních neziskových organizací jsou v České republice stovky (institucionalizované, soukromé, neziskové, samosprávné a nezávislé, dobrovolné).¹⁰³

Nyní si u těchto organizací zřizovaných a podporovaných městy uvedeme možnosti kreativních činností v rámci venkova a města.

Školská zařízení (školní družiny a školní kluby) fungují při školách. Z toho vyplývá, že jejich činnost je soustředěná ve městě (do budov, případně na přidružená sportoviště a blízké parky). Činnosti, které se zde uskutečňují jsou odpočinkové, rekreační, zájmové, sebeobslužné, veřejně prospěšné a patří do nich i příprava na vyučování. Také bylo zmíněno, že jejich aktivity zasahují do všech oblastí zájmových činností. Činnosti, které jsou kreativní nebo kreativitu rozvíjejí, se kterými se zde setkáme, jsou tedy cvičení s hudbou, pohybové hry, práce s různými materiály, konstruktivní práce a práce se stavebnicemi, akademie, vydávání vlastních periodik, výtvarné osvojování skutečnosti, využití různých výtvarných technik (malba, kresba, modelování, kombinované techniky), hry s barvou, dekorativní práce, hudebně pohybové a taneční hry, pohybová improvizace při hudbě, reprodukční činnosti (vypravování, dramaturgie), dramatické hry a improvizace zaměřené na rozvíjení

---

¹⁰³ ŠKARABELOVÁ, S. *Vymezení pojmu nestátní neziskové organizace*. Brno, 2011. Dostupné na WWW: <http://www.e-cvns.cz/soubory_diskuse/vymezeni_nno.pdf>.

poznávacích procesů a komunikativních dovedností, tvořivé literární a dramatické činnosti.^{104,105}

Základní umělecké školy nabízejí výtvarné, taneční, literárně-dramatické a hudební obory. Zaměřují se především na oblast esteticko-výchovnou. Výtvarný obor nabízí činnosti, jako jsou plošná tvorba (kresba, malba, grafika), prostorová tvorba (modelování), objektová a akční tvorba (práce s papírem). Taneční obor kultivuje přirozený dětský projev formou pohybových her a hravých cvičení. Hudební obor slouží především k přípravě ke studiu na středních a vysokých školách s uměleckým zaměřením. Literárně-dramatický obor je zaměřen na rozvoj komunikativních dovedností formou dramatických her a reprodukční činnosti.^{106,107,108}

Střediska volného času (domy dětí a mládeže, stanice zájmových činností) nabízejí oproti školním družinám a školním klubům hlubší zaměření zájmových činností. Ovšem oproti nim organizují i tábory a pobyty v přírodě a tím pádem využívají možnosti kreativních činností, které se dají aplikovat na venkov. Samo sebou, že tyto aktivity mohou zasahovat do všech oblastí zájmových činností, ale jsou přizpůsobeny pobytu v přírodě. Mnohem snáze se zde uplatní sportovní a pohybové hry, sezónní sporty a zábavy, konstruktivní práce a práce s různými materiály, pěstitelské práce (se kterými souvisí vedení přírodovědné dokumentace, jako tvorba herbářů, alb a různých výstav), ale i výtvarné činnosti (malba v plenéru, využití různých výtvarných technik, malba na papír, dřevo, modelování, dekorativní práce).^{109,110,111}

Nestátní neziskové organizace zabývající se volným časem a mimoškolní výchovou ve svých programech také zahrnují všechny oblasti zájmových činností. Přes jejich nepřeborné množství a jejich oblasti zaměření, by bylo složité vyjmenovávat všechny jejich činnosti a srovnávat využití těchto činností ve městě a na venkově, avšak stručné shrnutí by mohlo být tématem k dalšímu zpracování (například v diplomové práci).

---

¹⁰⁴ PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*.

¹⁰⁵ *Základní škola v Kamenici nad Lipou* [online]. Kamenice nad Lipou: © 2011. Školní družina. Dostupné na WWW: <<http://www.zskamenicenl.cz/search.php?rsvelikost=sab&rstext=all-phpRS-all&rstema=4&stromhlmenu=4>>.

¹⁰⁶ *Základní umělecká škola Kamenice nad Lipou* [online]. Kamenice nad Lipou: © 2011. Dostupné na WWW: <<http://www.zusknl.hys.cz/>>.

¹⁰⁷ *Základní umělecká škola Frýdek-Místek* [online]. Frýdek-Místek: © 2009. Dostupné na WWW: <<http://www.zusfm.cz/>>.

¹⁰⁸ *Základní umělecká škola F. A. Šporka, Jaroměř* [online]. Jaroměř: © 2011. Dostupné na WWW: <<http://www.zus-jaromer.cz/index.htm>>.

¹⁰⁹ *Dům dětí a mládeže SOVA Cheb* [online]. Cheb: © 2011. Dostupné na WWW: <<http://www.ddmcheb.cz/index.php>>.

¹¹⁰ *Dům dětí a mládeže Ústí nad Labem* [online]. Ústí nad Labem: © 2011. Dostupné na WWW: <<http://www.ddmul.cz/>>.

¹¹¹ PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*.

Souhrnně však můžeme říci, že tyto organizace soustřeďují své aktivity jak ve městech, tak i na venkově. Ve městech existují například zájmové kroužky, volnočasové kluby, oddíly, tvůrčí dílny, výstavy apod. Na venkově své aktivity uskutečňují skrze tábory, výlety, víkendové pobyty v přírodě, festivaly a jiné.^{112,113,114,115}

Shrňme si tedy, jaké jsou možnosti kreativních činností ve městě a na venkově, nyní však bez závislosti na zařízeních zabývajících se mimoškolní výchovou a výchovou ve volném čase.

Město

Zde se využívá především různých výtvarných technik a ručních prací (malba, kresba, grafické techniky, enkaustika, filcování, perličkování, modelování, odlévání, kombinované techniky, malování na hedvábí, batikování, savování, drátkování a korálkování, malování na sklo vitrážovými barvami, leptání skla leptací pastou, ubrousková technika, zdobení textilu razítkováním, batikou a fóliemi, modelování z polymerových hmot, smaltování, malování na keramiku, patchwork, háčkování, vyšívání, tvorba z pedigu, šény, aranžování květin), dále se zde využívá práce se stavebnicí, vydávání vlastních periodik, reprodukční činnost (vypravování, přednes), hudební hry, tvořivá literární činnost a pohybové hry většinou v omezeném prostoru budov nebo sportovišť (hřišť).

Venkov (vesnice)

Venkov využívá především svého prostoru (přírody). Proto se zde uplatňují především sportovní a pohybové hry, sezónní sporty a zábavy, konstruktivní práce a práce s různými přírodními materiály, výtvarné činnosti (kresba a malba v plenéru, tvořivé výtvarné činnosti s přírodními materiály), fotografování, pěstitelské práce a vedení jejich dokumentace (tvorba herbářů, alb), hledání cest k tomu, jak chránit přírodu a k souladu s ní, dramatické hry a improvizace zaměřené na rozvíjení poznávacích procesů (například přírodních zákonitostí).

---

¹¹² *Hnutí Brontosaurus* [online]. Brno: © 2011, Dostupné na WWW: <<http://www.brontosaurus.cz/>>.

¹¹³ *Junák – svaz skautů a skautek ČR* [online]. Praha: © 2011, Dostupné na WWW: <<http://verejnost.skaut.cz/cz/>>.

¹¹⁴ *Klub přátel umění v ČR* [online]. Brno: © 2006, Dostupné na WWW: <<http://www.kpu-cr.org/>>.

¹¹⁵ *Česká rada dětí a mládeže* [online]. Praha: © 2011, Dostupné na WWW: <<http://www.crdm.cz/view.php?cisloclanku=2003062502>>.

Samozřejmě, že nemůžeme přesně definovat, zda ta či ona činnost se dá vykonávat pouze ve městě nebo pouze na venkově. Většinu aktivit lze provádět jak ve městě, tak na venkově. Toto srovnání vyplývá z velké části z činností zařízení pro volný čas dětí a mládeže. Můžeme říci, že tyto činnosti jsou v podstatě řízeny z města, protože jsou organizovány zařízeními, které město z velké části samo zřizuje a podporuje.

Závěr

Ve své práci jsem vycházel z definic kreativity a pedagogiky volného času, které jsou uváděny v odborné literatuře. Na tomto základě jsem se snažil rozdělit kreativitu do oblastí a okruhů, které jsou potom aplikovány v konkrétních zařízeních.

Toto rozdělení by mělo pomoci uvědomit si, že v určitých zařízeních vystupuje do popředí pouze některá oblast a okruhy kreativních činností, ale současně jsou někdy intuitivně rozvíjeny i zdánlivě nesouvisející okruhy tvořivosti, které jsou základním tématem jiných zařízení a jiných kreativních činností.

Při konzultaci s některými jinými pedagogy (učiteli) byla má práce kladně hodnocena i v tom směru, že podává poměrně podrobný přehled zařízení, která organizují mimoškolní výchovou a výchovou ve volném čase a upozorňují na důležitost odborných vědomostí a lidských vlastností pedagoga volného času, jenž v těchto zařízeních působí.

V problematice rozdílu města a venkova v možnostech kreativních činností v rámci pedagogiky volného času nelze v současné době chápat tento rozdíl klasicky (nižší vyspělost venkova). Podstatnější je nemožnost realizovat některé aktivity z hlediska potřebného prostoru (tělocvična, příroda) a dostupnosti (například speciální omezení některých klientů).

Toto je však problematika velice široká, která by si zasloužila diskusi a samostatné téma.

V této práci jsem se zabýval činnostmi, které je omezeny pouze na kreativitu v rámci pedagogiky volného času. Kreativita je však mnohem širší pojem, který je součástí všech oblastí vědomé i nevědomé lidské činnosti.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

CLEGG, B.; BIRCH, P. *Kreativita, změňte způsob své práce*. Brno: CP Books, 2005. ISBN 80-251-0549-0.

DACEY, J. S.; LENNON, K. H. *Kreativita*. Praha: Grada, 2000. ISBN 80-7169-903-9.

DEN, P. *Město*. Praha: Kovalam, 1997. ISBN 80-901825-6-9.

NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7.

PÁVKOVÁ, J. et. al. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 3. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-047-X.

PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7178-944-5.

SEINEROVÁ, V. *Latina pro střední školy, především gymnázia*. Praha: Fortuna, 2002. ISBN 80-7168-697-2.

ŽÁK, P. *Kreativita a její rozvoj*. Brno: Computer Press, 2004. ISBN 80-251-0457-5.

Internetové zdroje

KAPLÁNEK, M. *Základy pedagogiky volného času*. České Budějovice, 2009. Skriptum k předmětu. Dostupné na WWW: <<http://www.tf.jcu.cz/katedry/kpd/vyuka/kaplanek>>.

ŠKARABELOVÁ, S. *Vymezení pojmu nestátní neziskové organizace*. Brno, 2011. Dostupné na WWW: <http://www.e-cvns.cz/soubory_diskuse/vymezeni_nno.pdf>.

Česká rada dětí a mládeže [online]. Praha: © 2011, Dostupné na WWW: <<http://www.crdm.cz/view.php?cislocclanku=2003062502>>

Česká tábornická unie [online]. Praha: © 2009, ČTU. Dostupné na WWW: <<http://www.tabornici.cz/ostatni/novinky/>>

Duha, sdružení dětí a mládeže pro volný čas, přírodu a recesi [online]. Praha: © 2009, Dostupné na WWW: <<http://www.duha.cz/o-nas>>

Dům dětí a mládeže SOVA Cheb [online]. Cheb: © 2011. Dostupné na WWW: <<http://www.ddmcheb.cz/index.php>>

Dům dětí a mládeže Ústí nad Labem [online]. Ústí nad Labem: © 2011. Dostupné na WWW: <<http://www.ddmul.cz/>>

Harcerstwo Polskie w Republice Czeskiej [online]. Praha: © 2001, Dostupné na WWW: <<http://www.crdm.cz/view.php?cislocclanku=2004022701>>.

Hnutí Brontosaurus [online]. Brno: © 2011, Dostupné na WWW: <http://www.brontosaurus.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=7&Itemid=15>.

Zkola – vzdělávací a informační portál školství Zlínského kraje [online]. Otrokovice: © 2011, Dostupné na WWW: <<http://www.zkola.cz/zkedu/>>.

Junák – svaz skautů a skautek ČR [online]. Praha: © 2011, Skauting. Dostupné na WWW: <<http://verejnost.skaut.cz/cz/skauting/co-je-vlastne-skauting/>>.

Klub přátel umění v ČR [online]. Brno: © 2006, Dostupné na WWW: <<http://www.kpu-cr.org/>>.

Kreativní tvorba [online]. Chomutov: © 2011, Dostupné na WWW: <<http://www.kreativnitvorba.cz/>>.

Město Jindřichův Hradec – oficiální stránky [online]. Jindřichův Hradec: © 2007, Dostupné na WWW: <<http://www.jh.cz/cz.html>>.

Město Kamenice nad Lipou [online]. Kamenice nad Lipou: © 2011. Kultura a volný čas. Dostupné na WWW: <<http://www.kamenicenl.cz/>>.

Město Pelhřimov – oficiální stránky města [online]. Pelhřimov: © 2011, Dostupné na WWW: <<http://pelhrimov-city.eu/>>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. Praha: © 2011, Sociální služby. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/9>>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. Praha: MŠMT, © 2006, Rejstřík škol. Dostupné na WWW: <<http://rejskol.msmt.cz/>>.

Pionýr – statut a program pionýra [online]. Praha: © 2010, Pionýr. Dostupné na WWW: <<http://www.pionyr.cz/index.php?page=stp>>.

Salesiáni Dona Bosca [online]. Praha: © 2011, Dostupné na WWW: <<http://www.sdb.cz/>>.

Sdružení zdravotně postižených občanů a jejich přátel [online]. Ostrava: © 2008, Dostupné na WWW: <<http://www.brailnet.cz/szpoajp/>>.

Výtvarné techniky, ruční práce, decoupage, hedvábí [online]. Praha: © 2010, Dostupné na WWW: <<http://www.vytvarnetechniky.cz/>>.

YMCA [online]. Praha: © 2008, Dostupné na WWW:

<<http://www.ymca.cz/info-o-ymca/>>.

Základní škola a Mateřská škola při zdravotnických zařízeních kraje Vysočina [online].

Třebíč: © 2007, Dostupné na WWW: <<http://www.skolyzz.cz/index.php>>.

Základní škola v Kamenici nad Lipou [online]. Kamenice nad Lipou: © 2011. Školní družina. Dostupné na WWW:

<<http://www.zskamenicenl.cz/search.php?rsvelikost=sab&rstext=all-phpRS-all&rstema=4&stromhlmenu=4>>.

Základní umělecká škola F. A. Šporka, Jaroměř [online]. Jaroměř: © 2011. Dostupné na WWW: <<http://www.zus-jaromer.cz/index.htm>>.

Základní umělecká škola Frýdek-Místek [online]. Frýdek-Místek: © 2009. Dostupné na WWW: <<http://www.zusfm.cz/>>.

Základní umělecká škola Kamenice nad Lipou [online]. Kamenice nad Lipou: © 2011.

Dostupné na WWW: <<http://www.zuskn1.hys.cz/>>.

Abstrakt

MRÁZEK, L. *Možnosti kreativních činností v rámci pedagogiky volného času (srovnání venkova a města)*. České Budějovice 2011. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Irena Kovářová.

Klíčová slova: kreativita, kreativní činnosti, pedagogika volného času, pedagog volného času, zájmové činnosti, zařízení pro volný čas

Práce se zabývá definováním pojmu kreativita a kreativní činnost, vymezením předmětu, funkcí a cílů pedagogiky volného času. Dále osobností pedagoga volného času a jeho rolemi v interakci s dětmi a mladými lidmi.

Hlavním tématem jsou kreativní činnosti v rámci pedagogiky volného času. Práce vymezuje oblasti kreativních činností na základě činností zájmových. Poté uvádí realizaci těchto oblastí v základních typech zařízení pro volný čas.

Nakonec práce srovnává možnosti kreativních činností ve městě a na venkově.

Abstract

Possibilities of creative activities in the free time education (comparison of country and town)

Keywords: creativity, creative activity, free time education, educator of free time, leisure activities, equipments for free time education

The work deals with the definition of the creativity and creative activity conception, defining of the subject, functions and aims of free time education. Furthermore, with the personality of free time teacher and his roles in the interaction with children and young people.

The main topic is creative activities in the education of free time. The work defines the area of creative activity on the basis of hobby activities. After implementation of these areas provides the basic types of free time institutions.

Finally, the work provides a comparison of options for creative activities in a country and a town.